

ИЛЬЯ ВИНОКУРОВ – САХА НОРУОТУН ЧУЛУУ УОЛА

Бөдөн политической, общественной деятель Илья Егорович Винокуров аата Саха сирин историятыгар биир бэлиэ миэстэни ылар. Кини – өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар, солбуйааччы буолан олорон, сөптөөх быһаарыныыны ылан, сут кэмигэр, норуоту аччыктааһынтан, өлүүттэн быһаарыт, тугунан да кэмнэммэт сүгкэн өгөлөөх. Олохун тигэх сылларыгар, кинини дуоһунаһыттан сууларбыттара, үтүө аатын хараардыбыттара, өлбүтүн кэннэ аатын да ааттаппат буолбуттара. Ол эрэри, “кырдьык үрдүгэр сымыйа ыктыбат” дииллэринии, кэм-кэрдии барытын миэстэтигэр туруорар. И.Е.Винокуров үтүө аата тиллибитэ, норуотун сүрэхэр мэлдьи тыыннаах!

Салгыы кини салайааччы, аҕа, киһи быһыытынан уонна Саха сиригэр историятыгар суолтатын туһунан, үтүөкэн дьоммут ахтыларыттан быһа тардылары аабын. Текстэр хайдах баарынан бэчээттэннилэр.

М.Е.НИКОЛАЕВ, Саха Республикатын бастакы президенэ:

Илья Егорович Винокуров биир дойдутааҕа Максим Кирович Аммосов кэнниттэн саха дьонуттан иккис киһинэн республика бастакы салайааччыта буола үүммүтэ. Эппиэтинэһин, норуотун иннигэр иэһин диригиник өйдөөн, республика сэрии ыарахан сылларыгар көрсүбүт уустук балаһыанньатын партия Киин Комитетыгар дьаныһан туруорсан быһаартарбыта, элбэх дьону хоргууйуттан, өлүүттэн-сүтүүттэн быһаарбыта.

Е.Е. АЛЕКСЕЕВ, д.и.н., заслуженный деятель науки РС(Я):

Высокая смертность населения началась в предвоенный засушливый 1940 г. Первые три года (1941-1943 гг.) смертность населения находилась в основном на одном уровне, однако самая высокая смертность была в 1942 г.

Благодаря Постановлению ЦК ВКП (б) от 13 апреля 1943 г. и принятым на этой основе в мае и августе срочным мерам по спасению населения смертность начала снижаться. В 1944 г., смертность по сравнению с предыдущими годами сократилась в два раза, в 1945 г. – почти в три, в 1946 г. – в четыре.

И.Е.Винокуров остался в памяти народа, его имя стоит в одном ряду с такими легендарными сыновьями народа, как М.К.Аммосов, И.Н.Барахов, П.А.Ойунский, С.В.Васильев, С.М.Аржаков.

<...>Илья Егорович, будучи политическим и государственным деятелем республики, оказывал материальную и моральную помощь семье Аммосова, проживающей в Москве на Манежной площади, 9. В 40-е и начале 50-х годов он тайно (поздно вечером) навещал квартиру Аммосова. После его ухода семья обнаруживала деньги в крупных купюрах. Об этом рассказывали в своих воспоминаниях жена, дети Аммосова, В.А.Протодияконов, Софрон Данилов.

И.С. РЕШЕТНИКОВ, д.вет.н., профессор, заслуженный деятель науки РС(Я):

Правительственная комиссия, организованная 9 августа 1943 г., (пред. Припузова, члены Харитонов, Семенов) представила докладную в адрес секретаря Якутского обкома партии Масленникова и председателя СНК Винокурова о ходе выполнения постановления бюро ОК ВКП(б) и СНК ЯАССР от 27 августа 1943 г. «О неотложных мерах хозяйственного устройства переселенческих колхозов Кобяйского района». В выводах и предложениях правительственной комиссии сказано о необходимости обязательного и срочного возвращения чурапчинских колхозов. Как показывают документы партийного архива, И.Е.Винокуров как председатель Совнаркома принимал активное участие в возвращении чурапчинских переселенцев на родину. По его инициативе этот вопрос неоднократно обсуждался на совместном заседании бюро обкома партии и СНК.

Документы партийного архива о роли И.Е.Винокурова в возвращении чурапчинцев на родину, соответствуют благодарным воспоминаниям о нем бывших переселенцев Чурапчинского района.

СПРАВКА

ИЛЬЯ ВИНОКУРОВ

1895 сыл, ахсынньы 20 күнүгэр, Нам улууһун Куһаҕан Ыал нэһилиэгэр күн сиригэр көрбүтэ. Аҕата үс саастааҕар сэллик ыарыыттан өлбүтэ, нөнүө сылыгар ийэтэ икки хараҕынан көрбөт буолбута. Онон оҕо сааһыттан олох ыараханын, кыһалҕатын билэ улааппыта. Уонна олоҕун бүтүннүүтүн сахатын норуота сайдарын туһугар анаабыта.

И.Е.Винокуров
– халбаннаа-
бат, чиккэ ав-
торитеттаах,
дьингээх нору-
от салайааччы-
та этэ

И.В.АНИСИМОВ, к.м.н., профессор, С.С.Гаврильев, д.м.н.профессор:

В 1938-1939 гг. И.Е.Винокуров в течение года работал в должности наркома здравоохранения. Под его руководством начали организовывать экспедиционные выезды врачебных бригад и отрядов в районы. Всего до 1950 г. организовано 18 медицинских экспедиций. Результаты исследований легли в основу противотуберкулезных мероприятий, направленных на усиление борьбы с туберкулезом.

Несмотря на тяжелые военные годы, при личном участии И.Е.Винокурова принят ряд мер по усилению *борьбы с туберкулезом*. В 1941 г. открыт тубпункт в Мегино-Кангаласском районе, в 1943 г. - тубдиспансеры в Амгинском, Горном, туббольница в Мегино-Кангаласском, в 1944 г. тубдиспансер в Верхневилуйском, тубсанаторий в Мегино-Кангаласском районах.

Ю.Д.ПЕТРОВ, доктор полит.наук, профессор ЯГУ им. М.К.Аммосова:

И.Е.Винокуров в период своей работы в Булунском округе довел национально-государственное строительство до логического завершения – *образования национального Булунского района*.

Занимая должность председателя Булунского окрисполкома, он проводил большую работу и в области культурного строительства. Приведем один архивный документ: с 1 ноября 1924 г. начались занятия в Булунской школе 1-й ступени. Филиал общества «Саха омук», организатором которого стал Анемподист Софронов, открыл школу грамоты, где взрослые и дети изучали якутскую письменность. Кроме того, общество устраивало для населения вечера со спектаклями.

Пять лет работы – срок небольшой, однако и за этот короткий промежуток времени он завоевал авторитет и уважение простого народа. Трудящиеся Булунского района всегда с теплотой вспоминают И.Е.Винокурова.

С.Н.НОГОВИЦЫН, СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ:

Саха Республикатын биир дирин, кизгэйдөөх-санаалаах төрөөбүт норуотун дьылбатыгар бигэ бэриниилээх салайааччыта Илья Егорович Винокуров 61 сыл устата олорон ааспыта. Оҕо сааһа ыарахан, кыһалҕалаах этэ. Улаатан баран элбэх охсуулаах-хатыһылаах сылларга олорбута, үлэлээбитэ. Дьыгынэн, киһитэ кини буолан, кытаанах булгуруйбат

Бастакы кэргэнэ Мария Перфильевна ттан оолоро:
кыыһа Кларалыын. 40-с сыллар.

Уола Ильяшаны кытта. 20-с сыллар бүтүүлэригэр.

сүрүннээх, самнан, охтон биэрбэт сорунуулаах, дьулуурдаах санаалаах буолан төрөөбүт норуотугар, кини кэскилигэр бэриниилээхтик сулууспалаан үгүс үтөнү онгорбута.

Кини дуоһунаска чарбачыспакка, үрдүк хамнастаах үлэни былдьаһыспакка төрөөбүт норуотун интэриэһин, дьолун иһин үлэлээбитэ, охсуспута.

... Өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар кини үлэлиир бириэмэтигэр *наука уонна үөрэбирии* сайдалларыгар уһулуччу суолталаах боппууостар көтөбүллүбүттэрэ. 1947 сыллаахха ССРС Наукаларын Академиятын базата Дьокуускайга олохтоммута, билинни академиябыт төрүтэ ууруллубута....

И.С.СИВЦЕВ, М.К.Аммосов аатынан СГУ профессора, и.н.к.:

Саха сиригэр тыа хаһаайыстыбатын үрдүк үөрэбин Дьокуускайга аһарга туруорсубут дьонтон биир боччумнаахтара Илья Егорович Винокуров буолар. Ону кэрэһэлиир илэ чэхчэтинан Илья Егорович олорон ааспыт олоһор үлэтин-хамнаһын биир сүрүн хайысхатынан республикаҕа үөрэхтээһин, наука эйгэлэрэ чэчирии сайдалларыгар үгүс болбомто-тун уурбута буолар. Кини чулуу партийнай- государственнай деятель буоларын быһыытынан республика олоһор үрдүк үөрэх, наука сүдү оруоллаахтарын чопчу өйдүүрэ.

В.ПРОТОДЬЯКОНОВ—КУЛАНТАЙ, саха народнай суруйааччыта, государственнай деятель:

Кыларыан турар кырдыгынан даһаны, туох да омуна суох, дэбдэтитиитэ, кизэргэтиитэ суох, Илья Егорович Винокуров бэрт сэдэх амарах сүрэхтээх, аһаҕас дууһалаах, кизэмсийэ, үрдүктүк туттуна сатаабат, сүр судургу, төрөөбүт Сахатын сиригэр ийэ буоругар, бар дьонугар сүтэн хаалбат бэлиэ суолу хаалларбыт үтө киһи этэ. Кини олоһун бүтүннүү төрөөбүт норуотугар, бар дьонугар анаабыта.

П.Т.САВВИНОВ, Өлөөн этнографической музейын директора:

1934 с. санатыгар Дьэлингэ нэһилиэгэ Анаабыр оройуонугар бэриллибитэ. Бу боппууоска И.Е.Винокуров Анаабыр оройуонун салалтатын республика иннигэр сытыытык туруорсан, Дьэлингэ нэһилиэгэ *Өлөөн оройуонугар хаалбыта.*

Манна ордук олохтоохтор өлөөннөрү, кирбэйдэри кытта бииргэ буолар санаалара улахан оруолламыта.

<...>Илья Егорович үөрэхтээһини бастакы күөнгэ тутара. Кини ыйытынан 1934 с. ахсынньыгар 3 оскуола аһыллыбыта, кылгас кэмгэ 103 улахан киһи ликбезкэ үөрэнэн суруйар, ааҕар буолбута. Онтон тирэх ылан Өлөөн оройуона республикаҕа бастагынан 1940 с. улахан дьонго үөрэбэ суох буолууну эспитэ.

Өлөөн улуунун олохтоохторо саха уонна нуучча чулуу уолаттарын Илья Егорович Винокуров уонна Иннокентий Михайлович Сулов оройуону тэрийиигэ үтүөлэрин умнубаттар. Кинилэр ааттарынан биһиэхэ уулуссалар бааллар, памятник, өйдөбүннүк плиталар туруорулунулар.

К.И.ВИНОКУРОВА, кыһа:

Дьоннор кыһалбаларын хаһан да аккаастаммакка чизэһинэй буоларга, илиини араарбакка үлэлииргэ аҕам миигин куруутун үөрэтэрэ.

Бэйэтэ олус чизэһинэйэ, Москваҕа киниэхэ гостиницаҕа кэллим, ханна эрэ барарга тэриннибит, кини тангыар дылы, аллараа баар маҕаһынгга сылдыарбар көрдөстө. Атыылааччы бэйэтин ыһыллаҕаһыттан ордук харчыны биэрдэ. Үөһэ тахсан баран күллүм уонна аҕабар кэлсээтим. Тутатына төннөрбөр уонна харчыны төннөрөрбөр модьуйда.

Софрон ДАНИЛОВ, саха народнай суруйааччыта:

И.Е.Винокуров улахан дуоһунаһынан мэниэли сатаабыттарын, уордаһан кизэр хайыһан, олобун тигэх күннэригэр диэри көнө суолтан тутум да туораабакка, кырдык кыайарын туһугар туруулаһан туран охсуспута. Ол иһин төрөөбүт норуота кинини мунгура суох ытыктыыр, таптыыр. Кини олоҕо үүнэр көлүөнэлэри норуот үрдүк аатын-суолун, тугу да сиэртибэлээн туран, көмүскүүргэ ыгырар тыыннаах холобур буолуоҕа. ❖

❶
Иккис кэргэнэ РСФСР үтүөлээх бырааһа А.А. Трубицына уонна оҕолоро: Наталья, Александра, Валерий. 1951 с.

❷
И.Е.Винокуров уола Валерий Ильич Винокуров "Харах далыгар" бизригэ ыалдьыттаабыта. Хаһаһтан уһа – Нам улуунун баһылыга Александр Павлович Атласов. 2011 с.

❸
Саха норуотун чулуу уолугар, дойдутугар Намга, пааматынньык туруоруллубута. 2016 с.